स्फूर्जद्धुंकारघोषः प्रतिदिशमखिलान्द्रावयन्नेव जन्तू-
न्कोपाविष्टः प्रविष्टः प्रतिवनमरुणोच्छूनचक्षुस्तरक्षुः ॥'

अद्भुतस्य पदार्थस्य भूतस्याथ भविष्यतः ।
यत्प्रत्यक्षायमाणत्वं तद्भाविकमुदाहृतम् ॥ ९३ ॥

यथा—

'मुनिर्जयति योगीन्द्रो महात्मा कुम्भसंभवः ।
येनैकचुलुके दृष्टौ दिव्यौ तौ मत्स्यकच्छपौ ॥'

यथा वा—

'आसीदञ्जनमत्रेति पश्यामि तव लोचने ।
भाविभूषणसंभारां साक्षात्कुर्वे तवाकृतिम् ॥'

न्वेति । आत्मनि स्वदेहे अवलीय लीनो भूत्वा । अतिवामनीभूयेति यावत् । प्रतिवनं यावद्वनम् । तरक्षुर्व्याघ्रविशेषः । ईदृशक्रिया अकृत्रिमा रुष्टतरक्षोरेव ॥ वर्णवर्णनं दण्ड्याचार्येणोदाहृतं यथा—'तुण्डैराताम्रकुटिलैः पक्षैर्हरितकोमलैः । त्रिवर्णराजिभिः कण्ठैरेते मञ्जुगिरः शुकाः ॥' संस्थानवर्णनं यथा—'पश्चात्पुच्छं वहति विपुलं तच्च धूनोत्यजस्रं दीर्घग्रीवः स भवति खुरास्तस्य चत्वार एव । शष्पाण्यत्ति प्रकिरति शकृत्पिण्डकानाम्रमात्रानास्तामेतद्व्रजति स पशुर्दूरमेह्येहि यामः ॥' अत्र विपुलपुच्छखुरचतुष्टयदीर्घग्रीवा अश्वस्यैव संस्थानानि ॥ भाविकालंकारमाह—**अद्भुतस्येति** । प्रत्यक्षायमाणत्वं वर्णनाविशेषवशेन प्रत्यक्षवद्भासमानत्वं भावो वक्तुरभिप्रायः । स च वर्णनीयगोचर (वति) स्वरूपस्तद्योगाद्भाविकं तद्योगश्च व्यञ्जकत्वेन ॥ अद्भुतस्य प्रत्यक्षायमाणत्वे भाविकमाह—**मुनिरिति** । दिव्यौ विष्णोरवतारौ तौ प्रसिद्धौ । अत्र चुलुकीकृतसमुद्रे दृश्यमानदिव्यमत्स्यकच्छपरूपमद्भुतं वस्तु वर्णनाविशेषवशेन मुनिसंनिकृष्टश्रोतॄणां प्रत्यक्षवद्भासते ॥ भूतभाविनोः प्रत्यक्षायमाणत्वे भाविकमाह—**आसीदिति** । अत्रानयोः । अत्र पूर्वार्धे भूतस्य परार्धे भाविनः प्रत्यक्षायमाणत्वं नयनशोभाविशेषवशेनाञ्जनं सौन्दर्यातिशयवशीकृतस्य धनिनः पत्युरादरातिशयेन भूषणसंभारमनुमाय सख्या तथाभिहितं यथा भूतभाविनावप्यञ्जनभूषणसंभारौ संनिकृष्टश्रोतॄणां प्रत्यक्षवद् भासेते । केचित्तु 'यौवनोद्भेदादञ्जनं विनापि चक्षुषि तच्छोभा भूषणाभावेऽपि वपुषि तच्छोभारम्भः' इति व्याचक्षते । तन्न । तादृशार्थस्य व्यञ्जकाभावेनाप्रतीतेः । भूतभाविनोरञ्जनभूषणयोः प्रत्यक्षायमाणत्वे तत्कृतचारुत्व एव तात्पर्यात् । ननु संनिकृष्टपदार्थस्य वर्णनातः प्रत्यक्षायमाणत्वं तदा भवति यदि प्रसन्नार्थाः शब्दाः प्रयुज्यन्ते । एवं सति प्रसा-

---

1. भाविकमिति । कविगतो भाव आशयः श्रोतरि प्रतिबिम्बत्वेनास्तीति, भावो भावना वा पुनः पुनश्चेतसि निवेशनं सोऽत्रास्तीति व्युत्पत्तिः ॥